GuyAI
מבית GOOL בגרויות

סוג הבחינה: בגרות
מועד הבחינה: קיץ, מועד נבצרים תשפ"א, 2021
מספר השאלון: 1261
קובץ: תשובות סופיות

תנ"ך

שאלון 1261

הוראות לנבחן

שים לב: בבחינה זו יש הנחיות מיוחדות. יש לענות על השאלות על פי הנחיות אלה.

א. משך הבחינה: שעתיים וחצי.

ב. מבנה השאלון ומפתח ההערכה: בשאלון זה ארבעה פרקים.

פרק ראשון – (2×20) – 40 נקודות

פרק שני – (1×20) – 20 נקודות

פרק שלישי – (1×28) – 28 נקודות

פרק רביעי – (1×12) – 12 נקודות

סך הכול – 100 נקודות

ג. חומר עזר מותר בשימוש: תנ"ך שלם בלי פירושים, בלי תוספות ובלי תרגום. מותר להשתמש בתנ"ך שיש בו מפות.

ד. הוראות מיוחדות: (1) אל תעתיק את השאלה; כתוב את מספרה בלבד. (2) התרכז בנושא. שים לב לכתב, לכתיב ולפיסוק.

הערה: בקטעים מן התנ"ך השם המפורש בא בצורת ה'.

כתוב במחברת הבחינה בלבד. רשום "טיוטה" בראש כל עמוד המשמש טיוטה. כתיבת טיוטה בדפים שאינם במחברת הבחינה עלולה לגרום לפסילת הבחינה.

ההנחיות בשאלון זה מנוסחות בלשון זכר ומכוונות לנבחנות ולנבחנים כאחד.

בהצלחה!

כללי המענה במועד זה (קיץ נבצרים תשפ"א): ההנחיות המיוחדות מודפסות בשאלון עצמו ("שים לב: בבחינה זו יש הנחיות מיוחדות. יש לענות על השאלות על פי הנחיות אלה"), והן מבנה המענה: פרק ראשון (בראשית) – 2 מתוך 3 שאלות, בכל שאלה סעיף א' חובה (8) ועוד סעיף אחד מתוך ב'–ג' (12) = 40; פרק שני (שמות) – שאלה 1 מתוך 2, סעיף א' חובה (8) ועוד סעיף אחד מתוך ב'–ג' (12) = 20; פרק שלישי (נושאי הבחירה) – שאלה אחת בלבד מתוך 6–10, סעיף א' חובה (12) ועוד סעיף אחד מתוך ב'–ג' (16) = 28; פרק רביעי (קטע להבנה ולניתוח) – סעיף א' חובה (7) ועוד סעיף אחד מתוך ב'–ד' (5) = 12. במסמכים הרשמיים שבידינו (מכתבי מבנה הבחינה ומסמכי התובנות) לא נמצא מסמך העוסק במועד זה; מסמך התובנות לחורף תשפ"א (11.04.21) עוסק במועד החורף בלבד. לכן מובא כאן המבנה כפי שהודפס בשאלון.

הערה לפתרונות: בציטוטי הפסוקים בפתרונות השם המפורש נכתב בצורת ה' (גם עם אותיות שימוש: וַה', לַה'), כמו בשאלון. בשאלה 4 (שמות כ') סימון הפסוקים בשאלון הוא לפי מהדורת קורן, והוא זהה למספור הפסוקים המצוטטים כאן. בשאלה 7 (ירמיהו ל"א) מספרי הפסוקים הם כמו בשאלון; במהדורות שבהן החלוקה שונה (כמו מהדורת הנוסח שממנה מצוטטים הפסוקים) מספר הפסוק גדול באחד, והוא מובא בסוגריים המרובעים (למשל: ירמיהו לא, כט [בחלוקה אחרת: ל] – "כִּי אִם־אִישׁ בַּעֲוֹנוֹ יָמוּת").

בהצלחה!

תשובות סופיות

פרק ראשון – בראשית

שאלה 1

א. (1) ציות ונכונות לוותר על הכול – "וילך אברם כאשר דבר אליו ה'" (יב, ד); השפעה על הסביבה – "ואת הנפש אשר עשו בחרן" (יב, ה) [או: נועד להיות ברכה לכל משפחות האדמה, יב, ג]. (2) אברהם תובע צדק ומשפט גם מן האל ומגן אף על אחרים: "השפט כל הארץ לא יעשה משפט" (יח, כה) – לכן ראוי להיות אבי אומה שתעשה "צדקה ומשפט" (יח, יט).

ב. (1) בשני הקטעים ה' מצווה "לך לך" אל מקום שאינו מפורש ("אל הארץ אשר אראך" / "על אחד ההרים אשר אמר אליך"), בהדרגה ההולכת ומתמקדת, ואברהם מציית מיד. (2) בפרק י"ב ההליכה היא תנאי למימוש: "ואעשך לגוי גדול"; בפרק כ"ב הציווי מסכן את המימוש – הקרבת יצחק, הבן היחיד שממנו אמור לצאת הזרע: "והעלהו שם לעלה".

ג. (1) את הארץ לזרעו: "לזרעך אתן את הארץ הזאת" (יב, ז). (2) "ודור רביעי ישובו הנה כי לא שלם עון האמרי עד הנה" (טו, טז) – יושבי הארץ עדיין לא חטאו די כדי שיגורשו; ה' לא ייקח את הארץ מהם שלא בצדק, ולכן ההבטחה תתממש רק אחרי כמה דורות.

שאלה 2

א. (1) יעקב מתחזה לעשו ומשקר במפורש: "אנכי עשו בכרך" (יט), "אתה זה בני עשו ויאמר אני" (כד); המטרה – לקבל את ברכת הבכור: "בעבור תברכני נפשך" (יט). (2) "ויברכהו" (כג, כז), והברכה עצמה: "הוה גביר לאחיך" (כט).

ב. (1) מכינה מטעמים מן הגדיים "כאשר אהב" – מנצלת את הכרת טעמו של יצחק (ט); מלבישה את יעקב "בגדי עשו" ואת עורות הגדיים על ידיו וצווארו – צופה מראש את בדיקת המישוש והריח (טו–טז). (2) תואמת בחלקה: בשני הפרקים היא נמרצת, יוזמת ומהירה ("ותמהר... ותרץ" / פועלת מיד); אבל בפרק כ"ד יוזמתה היא חסד גלוי, ובפרק כ"ז – עורמה ומרמה.

ג. (1) יעקב מסרב ומפחד: "אולי ימשני אבי... והבאתי עלי קללה ולא ברכה" (יב), ורבקה צריכה לצוות שוב: "אך שמע בקלי ולך קח לי" (יג) – הוא פועל באונס, מתוך ציות לאמו. (2) יעקב משקר ביוזמתו ובביטחון: "אנכי עשו בכרך" (יט), ואף מוסיף "כי הקרה ה' אלהיך לפני" (כ) – אין כאן אדם כפוף ובוכה.

שאלה 3

א. (1) הטמין את גביע הכסף באמתחת בנימין (ב) ושלח את אשר על ביתו לרדוף אחריהם ולהאשים אותם בגנבה (ד–ה). (2) האחים: מי שיימצא אצלו – ימות, והשאר עבדים (ט); יהודה: כולם עבדים, "גם אנחנו גם אשר נמצא הגביע בידו" (טז); יוסף: רק מי שנמצא הגביע בידו יהיה עבד, והשאר "עלו לשלום אל אביכם" (יז).

ב. (1) כלפי יוסף – מפקיר אותו ומציע למכור אותו לישמעאלים, מתוך שיקול של רווח: "מה בצע... לכו ונמכרנו" (לז, כו–כז); כלפי בנימין – מסרב להפקיר אותו, מציע שכולם יהיו עבדים וניגש ליוסף להגן עליו: "הננו עבדים... גם אנחנו", "ויגש אליו יהודה" (מד, טז, יח). (2) בפרק ל"ח יהודה לראשונה מודה בטעותו ולוקח אחריות: "ויכר יהודה ויאמר צדקה ממני" (לח, כו) – אותה יכולת להודות באשמה ולשאת באחריות מופיעה בפרק מ"ד: "האלהים מצא את עון עבדיך".

ג. (1) יעקב – קרע על מותו של יוסף, אבל יוסף היה חי; האחים הטעו אותו בכתונת הטבולה בדם (לז, לא–לד). האחים – קרעו על "גנבת" הגביע ועל גורל בנימין, אבל בנימין לא גנב; יוסף הטמין את הגביע (מד, ב, יב–יג). (2) עמדה מנומקת; למשל: לא דומה – יעקב נפגע ממרמה זדונית של בניו שנועדה להסתיר פשע, והאחים – מתחבולה של יוסף שנועדה לבחון ולתקן, ובנימין לא היה בסכנה ממשית.

פרק שני – שמות

שאלה 4

א. נוסח: האל מדבר ישירות, בגוף ראשון, אל כל יחיד ("אנכי ה' אלהיך"), והציוויים קצרים, מוחלטים וכלליים, בלי תנאי ובלי עונש ("לא תרצח לא תנאף לא תגנב"). נסיבות: התגלות פומבית מרשימה לפני העם כולו – "וכל העם ראים את הקולת ואת הלפידם... וינעו ויעמדו מרחק" (טו) – החוויה המשותפת והיראה מעניקות להם תוקף וסמכות.

ב. (1) "למען יארכון ימיך על האדמה" – אריכות ימים, והמשך הישיבה בארץ שה' נותן. (2) עמדה מנומקת; למשל: מידה כנגד מידה – מי שמכבד את מי שנתנו לו חיים זוכה בחיים ארוכים; ומי שמכבד הורים ממשיך את המסורת מדור לדור, ולכן העם כולו ממשיך להתקיים בארצו.

ג. (1) חמדה היא רגש ספונטני שמתעורר מעצמו למראה דבר יפה; איך אפשר לצוות על אדם שלא ירגיש – ציווי על הלב ולא על מעשה. (2) אבן עזרא: מי שמפנים שמה ששייך לאחר רחוק ממנו לגמרי – כמו כפרי שאינו חומד את בת המלך – אינו חומד אותו; [או: פרשנות חז"ל – האיסור חל כשהחמדה מביאה לפעולה להשגת החפץ].

שאלה 5

א. ארבעים יום ולילה בלי לחם ומים: "לחם לא אכל ומים לא שתה" (כח); עור פניו קרן – "כי קרן עור פניו בדברו אתו" (כט), העם ירא לגשת אליו והוא שם מסווה (ל, לג).

ב. (1) הראשונים – האל: "והלחת מעשה אלהים המה והמכתב מכתב אלהים הוא" (לב, טז); השניים – משה פסל אותם: "פסל לך שני לחת" (לד, א); את הכתב ה' מבטיח לכתוב בעצמו: "וכתבתי על הלחת" (לד, א) [בלד, כח הכתוב סתמי, "ויכתב על הלחת", ויש המפרשים שמשה כתב]. (2) לפי טולוב, לוחות שכולם מעשה אלוהים אינם משאירים מקום לאדם, ולכן לא החזיקו מעמד מול האדם החוטא ונשברו; בלוחות השניים האדם שותף – הוא פוסל אותם – ולכן הוא מרגיש שהם שלו, מפנים אותם, והם יכולים להתקיים במציאות האנושית לאורך זמן.

ג. (1) בעשרת הדיברות אסור "לעשות לך פסל", ובפרק ל"ד ה' מצווה את משה "פסל לך" – לפסל (לחצוב) לוחות. אותה פעולה אסורה ומצווה. (2) ב"פסל לך" המעשה קודם ו"לך" אחריו – המעשה נעשה למען ציווי ה', והאדם משני לו – קודש; ב"לא תעשה לך פסל" "לך" קודם – האדם ורצונו במרכז, עושה לעצמו – חול (ועבודה זרה).

פרק שלישי – נושאי הבחירה

שאלה 6

א. (1) התושבים "ברעה גדלה ובחרפה"; "חומת ירושלם מפרצת ושעריה נצתו באש" (ג). (2) "ישבתי ואבכה ואתאבלה ימים ואהי צם ומתפלל" (ד); בקשה: שה' יצליח אותו היום ויתן אותו "לרחמים לפני האיש הזה" – המלך, שהוא משקה שלו – כדי שייענה לבקשתו לעזור לירושלים.

ב. (1) "עבדך" – נחמיה עצמו (ו, יא) ומשה (ז, ח); "עבדיך" – בני ישראל (ו, י, יא). (2) נחמיה כעבד נאמן ועניו המבקש שאדונו יקשיב ויצליח את דרכו; משה עבד ה' – מזכיר לאל את הבטחתו שנמסרה דרך משה: "ושבתם אלי... משם אקבצם" – ה' מחויב לקיים את דברו; העם "עבדיך ועמך אשר פדית" – הם שייכים לאל, הוא גאל אותם ואחראי להם, והם חוזרים ליראתו – לכן ראוי שירחם עליהם. כל הכינויים מכוונים למטרה: שה' ייענה ויצליח את בקשתו לעזור לירושלים.

ג. קשוב לעם: יוזם ושואל על שלום היהודים וירושלים – "ואשאלם על היהודים הפליטה" (ב), ומגיב בבכי ובצום (ד), אף שהוא עצמו חי בנוחות בשושן. חלק מן העם: מתוודה בגוף ראשון רבים ומכליל את עצמו ואת בית אביו בחטא – "אשר חטאנו לך ואני ובית אבי חטאנו" (ו), "חבל חבלנו לך" (ז).

שאלה 7

א. (1) ישראל ויהודה: ה' יזרע את הארץ "זרע אדם וזרע בהמה" – תתיישב מחדש, וכשם ששקד להרוס כך ישקוד "לבנות ולנטע" (כו–כז). ירושלים: תיבנה מחדש לה' בגבולות רחבים, אפילו עמק הפגרים יהיה קודש, "לא ינתש ולא יהרס עוד לעולם" (לז–לט). (2) במקום גמול קיבוצי בין־דורי ("אבות אכלו בסר ושני בנים תקהינה") – גמול אישי: "איש בעונו ימות"; הנחמה – הדור אינו נענש על חטאי אבותיו, ועתידו בידיו.

ב. (1) הברית מוצעת בתנאי – "ועתה אם שמוע תשמעו בקלי..." (יט, ה), הדברים מוצגים לפני הזקנים, והעם עונה ומסכים בעצמו: "ויענו כל העם יחדו ויאמרו כל אשר דבר ה' נעשה" (ח). (2) לא – ה' יכתוב את תורתו על לבם: "נתתי את תורתי בקרבם ועל לבם אכתבנה" (לב), וכולם ידעו אותו בלי ללמוד (לג); הציות יהיה טבעי ופנימי, ולא תהיה אפשרות להפר כמו בברית הראשונה "אשר המה הפרו" (לא). [אפשר גם: כן – כתיבה על הלב היא הפנמה, והעם רוצה בברית מבפנים.]

ג. (1) ה' קבע חוקים קבועים לשמש, לירח, לכוכבים ולים (לד); "אם ימשו החקים האלה... גם זרע ישראל ישבתו" (לה) – כשם שחוקי הטבע לא יתבטלו, כך עם ישראל; "אם ימדו שמים מלמעלה..." (לו) – כשם שאי אפשר למדוד את השמיים, כך לא ימאס ה' בעמו. (2) השמיים נקראים להשתומם על החטא: "שמו שמים על זאת" (ב, יב); והמים – העם עזב "מקור מים חיים" וחצב "בארות נשברים" (ב, יג) – האיוולת שבחטא מודגשת.

שאלה 8

א. (1) עלייה לרגל – "שלוש פעמים בשנה יראה כל זכורך את פני ה' אלהיך במקום אשר יבחר", ולא ביד־יים ריקות: "איש כמתנת ידו כברכת ה' אלהיך" (טז–יז). (2) בשמחת החג יש לשתף את "הלוי... והגר והיתום והאלמנה" (יא, יד) – מי שאין לו נחלה, משפחה או מפרנס.

ב. (1) יציאת מצרים / העבדות במצרים: "כי בחדש האביב הוציאך ה' אלהיך ממצרים לילה" (א), "למען תזכר את יום צאתך" (ג); בשבועות – "וזכרת כי עבד היית במצרים" (יב). (2) מי שזוכר שהיה עבד וזר ומשועבד מבין את מצוקת החלש; הזיכרון מחייב אותו לשתף בשמחה את העבד, הגר, היתום והאלמנה (יא) – אמפתיה ומחויבות מוסרית.

ג. (1) עיקרון הצדק במשפט – "ושפטו את העם משפט צדק" (יח), "צדק צדק תרדף" (כ); ההבטחה – "למען תחיה וירשת את הארץ" (כ). (2) "לא תטה משפט" – לא לעוות את הדין; "לא תכיר פנים" – בלי משוא פנים, שוויון בפני החוק; "לא תקח שחד כי השחד יעור עיני חכמים" – גם שוחד קטן מעוור את שיקול הדעת. שלושתם מבטיחים משפט צדק בפועל.

שאלה 9

א. (1) הסליחה – "כי עמך הסליחה" (ד): האל סולח, ולכן גם מי שחטא ושקוע "במעמקים" יכול לפנות אליו. (2) "אם עונות תשמר יה אדני מי יעמד" (ג) – בלי סליחה איש לא היה עומד בדין ולא הייתה טעם לפנות לאל; משום שהוא סולח – "למען תורא" (ד): האדם אינו מתייאש אלא חוזר אליו ביראה ובהכרת תודה.

ב. פסוק ג' – הכרה בחטא ובכך שאיש אינו יכול לעמוד בדין אם ה' ידקדק – מתאים לימי הדין והווידוי. ז'–ח' – תקווה לחסד ה' ולפדות, "והוא יפדה את ישראל מכל עונותיו" – כפרה לאומית על כל העוונות, המהות של יום הכיפורים.

ג. (1) שינוי בדובר ובפנייה: א'–ו' – תפילה אישית בגוף ראשון יחיד אל ה' ("קראתיך", "קויתי", "נפשי"); ז'–ח' – פנייה אל העם, ה' בגוף שלישי ("יחל ישראל אל ה'... והוא יפדה"). בנוסף פסוק ו' נחתם בחזרה "שמרים לבקר" – כמו סיום. (2) הרעיון המשותף: תקווה בה' מתוך הכרת החטא וביטחון בסליחתו/פדותו – "קויתי" / "יחל"; "עמך הסליחה" / "יפדה את ישראל מכל עונותיו"; היחיד מעביר את ניסיונו לעם.

שאלה 10

א. (1) מנוחה ושקט: "כי עתה שכבתי ואשקוט ישנתי אז ינוח לי" (יג); שוויון וחירות: "שם רשעים חדלו רגז... יחד אסירים שאננו... ועבד חפשי מאדניו" (יז–יט). (2) חייו סבל בלתי פוסק: "למה יתן לעמל אור" (כ), "כי לפני לחמי אנחתי תבא" (כד), "לא שלותי ולא שקטתי ולא נחתי ויבא רגז" (כו).

ב. לא צדק: איוב מקלל את יומו – "ויקלל את יומו" (ג, א), "יאבד יום אולד בו" (ג) – את יום לידתו ואת הלילה, ולא את ה'; הוא אף אינו מכחיש את קיומו. [אפשר גם: צדק בחלקו – "היום ההוא יהי חשך" הופך את "יהי אור" של הבריאה; הקללה על יום הלידה היא מחאה עקיפה כלפי הבורא.]

ג. (1) "הנגלו לך שערי מות ושערי צלמות תראה" (לח, יז) – איוב תיאר את המוות כמנוחה ושוויון כאילו הוא מכיר אותו, אבל מעולם לא ראה את שערי המוות; ידיעתו מוגבלת ואינו יכול לדעת מה המוות. (2) עמדה מנומקת; למשל: לא ראוי – איוב צדיק שסבל שלא באשמתו ודיבר מתוך כאב; או: ראוי – הוא דיבר בביטחון על מה שאינו יודע, והי מעמיד אותו על מקומו כאדם.

פרק רביעי – קטע להבנה ולניתוח

שאלה 11

א. (1) נער שאינו מכיר את קול ה' ורץ לעלי – "ושמואל טרם ידע את ה'" (ז), "וירץ אל עלי" (ה); (2) עלי מלמד אותו, והוא עונה "דבר כי שמע עבדך" ומקבל את הנבואה הראשונה (ט–יד); (3) מוסר את הנבואה לעלי במלואה (יח), גדל וה' עמו, "ולא הפיל מכל דבריו ארצה", וכל ישראל יודעים "כי נאמן שמואל לנביא להי" (יט–כ).

ב. נבואה הייתה נדירה, ולכן איש לא ציפה לה: שמואל חשב שעלי קורא לו ורץ אליו שלוש פעמים (ה–ח), ועלי, שלא שמע דבר ה' זמן רב, שלח אותו לישון פעמיים ורק בפעם השלישית "ויבן עלי כי ה' קרא לנער" (ח).

ג. ראיות: "וישכב שמואל עד הבקר ויפתח את דלתות בית ה'" (טו) – ממשיך בשגרה; "ושמואל ירא מהגיד את המראה אל עלי" (טו); עלי צריך לקרוא לו ולהשביע אותו "כה יעשה לך אלהים וכה יוסיף אם תכחד ממני" (יז). סיבה: הנבואה קשה – עונש נצחי על בית עלי (יג) – ושמואל חושש לפגוע ברבו ובמי שגידל אותו.

ד. הנוסח המקורי – "מקללים אלהים בניו" – מתאר במפורש קללת האל; מתוך כבוד להי' ורתיעה מלכתוב צירוף של קללה ושם האל, הסופרים שינו ל"להם" (לשון נקייה).

כל הבגרויות בתנ"ך עם פתרונות מלאים: www.guyai.co.il/bagrut/tanach